

Tiivistelmä Ruhtinaan lukemisesta

REIJO VALTA

Basam Books on julkaissut suomennoksen ruotsalaisen informaatiokonsultin ja kirjailijan Martin Melinin (s. 1969) teoksesta *Machiavelli för vår tid* (2007). Kyseessä on renessanssiajan firenzelaïsen Niccolo Machiavellin (1469–1527) pääteoksen *Ruhtinaan* (Il Principe, kirjoitettu 1513, julkaistu 1532) uudelleenluennasta 2000-luvun liikkeenjohtajille.

Meillä Suomessa on yleensä totuttu ja jouduttu lukemaan klassikot alkuteoksina eli tekijän nimissä julkaistuna suomennoksena. *Ruhtinaaseen* on tutustuttu O. A. Kallion (Kariston klassillinen kirjasto, 1918) ja Aarre Huhtalan (WSOY Taskutieto, 1969) suomennosten ja esitelyjen avulla. Molemmista on

otettu 1990-luvulla useampikin uusintapainos.

Joku Machiavellistä enemmän innostunut on saattanut kehais-ta lukeneensa ”sen toisenkin kirjan”, Kaarlo af Heurlinin suomentaman koosteen *Valtiollisia mietelmiä* (WSOY, 1958). 2000-luvulla on markkinoille tullut kolmaskin teos, Pekka-Erik Korvelan suomentama 1300-luvun luccalaista hallitsijaa käsittelevä *Castruccio Castracanın elämä* (Eurooppalaisen filosofian seura, 2005).

Suomeen ei ole kotiutunut muualla tuttu perinne tehdä klassikoista selitysteoksia, ei edes akateemisissa opinnoissa pakollisina tentittävistä teoksista. Lyhennelmät ja ”oikeaan lukutapaan” opettavat teokset ovat

Martin Melin
Nykypäivän Machiavelli
(suom. Sirkka Salonen)
Basam Books, 2009

huonossa maineessa, vaikka niitä ei edes ole tarjolla. Tämä ei tietenkään tarkoita, ettei vaadittuja ”oikeita lukutapoja” olisi ollut olemassa. Ne elävät oraalisena traditiona.

Machiavellin *Ruhtinasta* on ollut tapana lukea kahdesta eri lähtökohdasta, joko oppaana tulevalle hallitsijalle tai paljastuskirjana kansalle siitä, millaisia keinoja heidän hallitsemisekseen käytetään. Vaikka kirja on muodollisesti omistettu Lorenzo de’ Medicille, Machiavellin asema virkamiehenä mahdollistaa molemmat tulkinnat.

Martin Melin lähtee siitä, että *Ruhtinas* on opas johdolle. Alai-setkin toki saavat kirjaan tutustua: esipuheessa hän osoittaa sanansa ”sinulle, nykyajan ruhtinas tai orja”.

Julkaisuajanaan *Ruhtinaan* suosukaisuus puhutti paljon ja teosta pidettiin suorastaan moraalittomana. Eettisiä ohjeita ”oikein” toimimiseen teoksesta ei löydäkään. Vuonna 1559 teos päätyikin katolisen kirkon kiellettyjen kirjojen listalle.

Melin pesee kätensä näistä Machiavellin moraalittomuuksista. Hän vain nykykielistää, toistaa ja tekee yhteenvedon, *executive summaryn*. Melin myös pahoittelee, että kaikki termit eivät enää nykyaikana ole poliittisesti korrekteja. Räikeimmät hän on muuttanut, palkkamurhaajan konsultiksi ja tappamisen erottamiseksi – tosin näiden kahden termin muuttamisen selittäminen on tarkoitettu enemmän alkukevennykseksi kuin varsinaiseksi lukuopastukseksi. *Ruhtinaan* muuttamista johtajaksi tai muita nykyaikaistuksia ei selvillä.

Liikkeenjohdon suosikiksi Machiavellin ja *Ruhtinaan* lienee nostanut se, että teoksessa käsitellään paljon sotataitoa. Tunnettuahan on, että johtajistossa suosittua on vanhojen sotateoreetikkojen, kuten Sunzin (vanhemman litterointitavan mukaan Sun Tzu), Clausewitzin ja Liddell Hartin, lukeminen. Tässä mielessä sotilaallisen terministön muuttaminen vie mukanaan

suuren osan teoksen viehättävyydestä. Sotilaallisten operaatioiden sijaan Melin kertoo yrityskaupoista; pääkappaleiden alkuun otetut sitaattit Aarre Huhtalan suomennoksesta muistutavat kuitenkin, mistä Machiavelli kirjoitti. Kaiken Machiavellin käyttämän historiallisen esimerkkiaineiston Melin on jättänyt pois.

Melinin teksti todellakin muistuttaa raporttia tai tiivistelmää. Lyhyet kappaleet, runsas otsikointi ja ranskalaisin viivoin (palooin, numeroin) luettelointi tekevät teoksesta raskaan lukea kannesta kanteen. Siksi onkin parempi lukea alkuteos, jos haluaa saada selville, millainen kirja *Ruhtinas* on. Sivumääriltäänhän tiivistelmä ja alkuteos ovat suurin piirtein samaa luokkaa, Huhtalan suomennos jopa lyhyempi (106 s.). Tosin teokset ovat graafiselta asultaan ääripäitä, suomennos on erittäin tiukkaan ja Melinin tiivistelmä väljästi taitettua tekstiä, joten sivumäärävertailu ei ole reilu.

2000-luvulla paljon toisteltu ajatus ”yritys toimii eettisesti silloin, kuin se tuottaa voittoa” paljastuu hyvin machiavellimaiseksi. Sekä alkuperäinen että *Nykypäivän Machiavelli* korostavat asetetun päämäärän saavuttamista. Lopputulos määrittää moraalin, eivät käytetyt keinot.

Muun muassa Melinin tiivistelmän luvussa ”Onko pakko noudattaa sääntöjä?” selvitetään, että sääntöjen rikkominen on hyväksyttävää silloin, kun se

on välttämätöntä oman valta-aseman säilyttämiseksi tai lujittamiseksi. Jos rikkominen ei ole kannattavaa tai välttämätöntä tavoitteen kannalta, niin on parempi pysyä lainkuuliaisena.

Avoimesti moraalisia tai juridisia lakeja ei kuitenkaan voi halventaa. Siksi imagoa on vaalittava yritysviestinnällä hartaudella, jotta uskottava ja hyvä julkisivu säilyisi. Pohjoismaisen sopimusyhteiskunnan kasvatti Melinkin on hämillään tällaisen ajatuksen äärellä: ”On tyystin eri asia, että on hyvä.”

Melin päätyikin kirjansa viimeisellä sivulla dilemmaan, kenelle kirja on suunnattu. ”Onko kansaa kohdeltava lempeästi, jotta se voisi hyvin, vai ainoastaan siksi, että ruhtinas voisi hyvin?” Lukija jätetään pohtimaan tätä ja sitä, pitäisikö lainkaan ottaa neuvoja viisaalta, jonka ”moraalinen kompassi” on näin totaalisesti hukassa.

Nykypäivän Machiavelli on kiireisen ihmisen selailuteos. Siitä löytää nopeat tärpit pohdintojen pohjaksi. Kaikkein kiireisimmille lukijoille Melin tiivistää *Ruhtinaan* opetukset kahdeksi lauseeksi: 1) Toimi joka tilanteessa, kuten sinun odotetaan toimivan ja 2) Luota ainoastaan itseesi. Tämä ensimmäinen kohta tulee ymmärtää niin, että sopimusyhteiskunnassa niin johtajien kuin henkilöstönkin oletetaan noudattavan sopimuksia. Mutta tiipoittain ja loikkien lukevalle se ei tule selväksi.